

# **SİYASİ PARTİLER VE PARTİ SİSTEMLERİ**

**DANIŞMAN**

**Dr. Öğr. Üyesi Şenol ARSLANTAŞ**

**İSTANBUL – 2023**

**ÖZ**

**SİYASİ PARTİLER VE PARTİ SİSTEMLERİ**

**MURAT BARIŞ\***

Siyasi partiler, belirli bir politik vizyon veya hedefe ulaşmak için çalışan insanların bir araya gelmesiyle oluşan örgütlü gruplardır. Siyasi partiler, genellikle belirli bir ideoloji, politika veya toplumsal grup çıkarlarını temsil ederler. Demokratik toplumlarda siyasi rekabetin ve temsiliyetin temel unsurlarıdır.

Parti sistemleri ise bir ülkedeki siyasi partilerin organizasyon ve ilişkilerine göre belirlenen bir sistemdir. Bu sistemler, çeşitli faktörlere bağlı olarak çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. En yaygın sınıflandırma, çok partili sistemler ve iki partili sistemlerdir. Bu çalışmada siyasi partilerin temel fonksiyonlarını kadro ve kitle partileri özelinde inceleyeceğiz.

**Kelimeler:** Siyasi parti, Kadro partisi, Kitle partisi, Vizyon, Demokrasi

**ABSTRACT**

**POLITICAL PARTIES AND PARTY SYSTEMS**

**MURAT BARIS**

Political parties are organized groups formed by the gathering of people who work to achieve a specific political vision or goal. Political parties usually represent the interests of a particular ideology, policy, or social group. They are essential elements of political competition and representation in democratic societies.

Party systems, on the other hand, are a system determined according to the organization and relations of political parties in a country. These systems can be classified in a variety of ways, depending on a variety of factors. The most common classification is multi-party systems and two-party systems. In this study, we will examine the basic functions of political parties in terms of cadre and mass parties.

**Keywords:** Political party, Cadre party, Mass party, Vision, Democracy

---

\* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencisi

## 1-Siyasi Partilerin Temel Fonksiyonları

Siyasi partiler Kapitalizm ile birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır. Siyasi partiler vatandaşlar ile devlet arasında demokratik bağ oluşturma, toplumsal çıkarları dile getirme, temsil etme gibi temel fonksiyonları vardır. Bu temel fonksiyonlarını dört ana başlıkta sıralayabiliriz:

- Koordinasyon; benzer görüşlere sahip bireylerin koordinasyonu.
- Seçim kampanyalarını yürütme; seçim kampanyaları için gerekli kadroların oluşturulması ve seçim bildirgelerinin hazırlanması.
- Siyasi kadroların yetiştirilmesi; adayların belirlenmesi ve siyasi kariyer geliştirme sürecinde, eğitimin sağlanması ve kadroların yetiştirilmesi.
- Temsil; kendisine destek olan seçmeni gerek muhalefette gerekse de hükümette temsil etme.

Günümüzde toplumsal çıkarların yerine getirilmesi için siyasi partiler birlikte hareket ederler. Siyasi partilerin ilk işlevi temsildir. Parlamento ve yerel yönetimler gibi demokratik kurumlarda seçmenleri ve belli kitleleri temsil ederler. Böylece bu kitleler ve seçmenlerin görüşlerini ve isteklerini siyasal sisteme taşınmasına, hükümet ve yerel yönetimlerin politikalarına etki etme fırsatını elde etmiş olurlar.

Sivil toplum kuruluşları ve mesleki örgütler, temsilde inandığı ideolojilerini gerçekleştirmek ve bu ideolojilerini gelecek nesillere aktarmak üzere siyasi partileri bir araç olarak kullanırlar.

Siyasi partiler savundukları politikalar ve izledikleri siyasal çizgileri ile seçmenlerinin belirli bir siyasal kimlik kazanmalarına neden olurlar.

Liberal temsili demokrasilerin merkezi siyasi partilerdir. Farklı çıkarları temsil etmek en temel özellikleridir. Modern dönemde siyasi partilerin sorumluluk fonksiyonlarının daha fazla öne çıktığını, temsil fonksiyonunun da buna paralel olarak zayıfladığı görülmektedir.

Liberal demokrasilerde çok partili sisteme geçişle birlikte, zayıf parti üyelikleri, siyasal sisteme yabancılaşma, seçkin merkezli siyaset anlayışı, medya etkisi, parti

karşıtı duygular, güçsüz sivil toplum ve demokratik deneyimin sınırlılığı gibi gelişmelerin neticesinde partilerin entegrasyon ve seferberlik fonksiyonlarının zayıfladığı görülmektedir.

Siyasal partiler toplumsal sınıflara kendi aydınlarını yetiştirmesi için gerekli altyapıyı sağlarlar. Buna göre partiler toplumsal sınıfların temsilcisidir. Böylece bürokratikleşme tuzağından kaçınmak partilerin ana fonksiyonları arasında yer alır.

Siyasal partilerin bir diğer temel fonksiyonları da seçimleri kazanmak, yasama ve yürütme erklerine sahip olmak, iktidara gelmek ve devletin yani kamunun kaynaklarına sahip olmaktır.

Siyasal partiler seçmenlerin çıkarlarını ifade ve temsil eder, siyasi katılımı sağlar, siyasi program geliştirmeleri gibi fonksiyonu da vardır. Bir diğer fonksiyonları da siyasi entegrasyondur. Vatandaşı siyasi sisteme dahil ederler.

Siyasal partiler çatışma alanlarını azaltmak yerine, çoğu kez yeni çatışma alanları yaratarak, var olan çatışmaları dindirmek yerine çoğalmalarına imkân sağlaması fonksiyonu da vardır.

Siyasi partilerin bir diğer fonksiyonu da aday devşirmeleridir. Partilerin ortak fonksiyonu ise çıkarların birleştirilmesidir. Birçok paydada bir araya gelen siyasi partiler ortak çıkarları için birleşme yoluna gidebilirler.

Siyasi partilerin en temel fonksiyonlarından birisi de hükümet olma özelliğidir. Partiler adeta yaşayan canlı organizmalardır ve ana fonksiyonu politika yapmalarıdır. Kitlelere, toplumlara ve bireylere dokunan politikalar ve faaliyetler yürütürler.

## **2-Kadro ve Kitle Partileri**

Siyasi partiler, temsili demokrasilerde benzer görüşlere sahip bireylerin, seçimlere katılım sağlayarak, hükümet etme amacı ile bir araya gelen, ülkenin yönetiminde söz sahibi olmak üzere kurulan örgütlerdir. Parti modelleri devlet, toplum

ve siyasi partilerin arasındaki ilişkiler neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bu modeller dünyanın her yerinde aynı olmamaktadır.

Tarihte ilk siyasi partiler kadro partileridir. Oy vermenin ayrıcalıklı bir sınıf olan mülk sahibi erkeklere tanınan, erken demokrasi partileridir. Az sayıda fikir sahibi insanlardan oluşmaktadır. Orta ve üst seviye kesimlere hitap ederler, vatandaş ile ilişkileri çok zayıftır. Parlamento dışında üyelikleri yoktur. Oy vermenin vergi verenlerle sınırlı olması nedeniyle seçim kampanyası yoktur. Oy hakkı bu partiler tarafından ortaya çıkarılmıştır. İngiltere Muhafazakâr Partisini buna örnek olarak verebiliriz.

Kadro partilerinde ideoloji, farklılaşma ve muhalefet fikri yoktur. İdeoloji önemsizdir, sisteme muhalefet yoktur ve bütün aktörler sistem içi aktörlerdir. Siyasi çatışma genellikle devletin merkezileştirilmesi, birleşmesi, yerel özerklik ve vergilendirme konularından ibarettir.

Türkiye’de ise erken dönem Cumhuriyet Halk Partisini kadro partilerine örnek olarak verebiliriz. 1960 yılına kadar devletin önemli bir aktör olarak öne çıktığı ve zayıf sanayileşme eğilimi nedeniyle güçlü kadro partileri etkili olmuştur.

Amerika’da güçlü kitle partilerinden bahsetmek mümkün değildir. Avrupa’da ise 1900 yıllardan itibaren güçlü bir şekilde kitle üyeliklerinin varlığından söz edebiliriz.

Sanayileşmeye paralel olarak kentleşme ile birlikte güçlü kitle partileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Kitle partilerinde siyaset kitle için yapılmaz, birey için yapılır.

İşçi sınıfı hareketi ile Türkiye İşçi Partisini buna örnek olarak gösterebiliriz. 1970’lerde Bülent ECEVİT’ in Cumhuriyet Halk Partisi kitle partisi olarak öne çıkmıştır. Kentlerden, işçi sınıfına ve köylerden büyük oranda oy almıştır. 1980’lerde dini ve etnik kökenli kitle partileri ortaya çıkmaya başlamıştır.

Tarihsel olarak kitle partileri, daha katılımcı, içermeci, sosyal ve mücadelecidir. Evrensel oy hakkı, kurumsal reform, refah devleti, adil seçim sistemi, örgütlenme hakkı ve ifade özgürlüğü hakkı kitle partileri tarafından dile getirilmiştir.

Buna göre bu partiler sosyal entegrasyon partileri olarak adlandırabiliriz. Kadro partilerinden farklı olarak kitle partilerinde belirgin bir sosyal, dinsel ya da etnik grubun temsil ve seferber edilmesi için alternatif bir dünya görüşü vardır.

Kitle partileri örgütlenme bakımından ulusal düzeyde yaygın ve güçlü merkezi bir bürokrasiye sahiptir. Bunun dışında partilerin eğitim, spor, konut ve emek gibi birçok alanda topluma nüfus eden yardımcı örgütlenmeleri vardır. Bu örgütler ve parti basını, üyelik aidatları ile birlikte partinin temel kaynaklarını meydana getirirler.

Güçlü üyeliklere dayanan kitle partilerinde alınan kararların ne derece etkili oldukları tartışılır. Almanya'nın SPD partisini buna örnek olarak verebiliriz. Kitle partileri milyonlarca insanın siyasal sisteme eklemlenmelerini sağlayarak oy hakkının genişlemesine, refah devletini inşa ederek de sosyal açıdan ilerlemesini sağlamıştır.

Neo Liberal dönemle birlikte siyasi partilerin toplumsal taleplerin temsil etme sorumlulukları erozyona uğramasıyla kitle partilerinin etkinlikleri azalmıştır. 1950'lerden itibaren siyasi ve sosyal kutuplaşma zayıflayarak kitle partileri yakala partilerine dönüşmüştür.